

llarga, en el llatí vulgar de la Romània central, corresponent als dominis català, occità, francès i reto-romànic (mentre que restà doble en els territoris després romanès, it., cast., port.), veg. ací els articles *ESTELA*, *ANGUILA*, *ARGILA*, *MIL*, *PUBILL*, *OLLA* etc. *VILLA*, doncs, hi quedà reduït a *vĭla* ja en llatí vulgar, des d'una època que ha de ser anterior al S. II de l'era cristiana, en el nostre mot la forma vulgar està explícitament documentada en un papirus hefenstic, probablement reflectint l'ús dels ambients bilingües d'Egipte o zones pròximes: *βίλα, πόλις ἐστὶν κώμη* (= 'vila, la qual és —vol dir— κώμη', l'equivalent grec del ll. *pagus*), *Catalogue of Greek Papyri*, suppl., *CGL* II, 332; VII, 438.

Que es tracta de *vĭla* i no pas *vĭlla* en català és palès pel resultat fonètic *-l-* i no pas *-ll-* (= *l*); no és menys evident segons la fonètica del gascó, on la *-ll-* doble dóna *-r-*, i una *-l-* només pot venir d'una *-l-* llatina entre vocals; a Gascunya, en efecte, hi ha *bilo* (*bĭle*, *bĭla*) pertot, només que en part del territori això es torna normalment *bielo*, d'on els diversos NLL importants que es diuen *Vie(l)le* (Ossau, Aura etc.), *Supervielle* etc. A Bigorra hi hagué un curiós compost *Menbiele* (potser MINOR VILA, passant per *mene(r)biele* > *mēbiele* > *mē(n)biele*); avui (*b*)*ĭ* s'hi ha convertit en *ġ*: és nom de partides, masos i persones, escrit avui *Mengelle* en 8 municipis bigordans diferents, però en uns quants hi apareix escrit *Menbiele* antigament, en particular en el *Libre Verd* de Benac (a. 1406), p. ex. el del terme de Gazost (p. 47), i també hi ha el diminutiu en *-ATTA*: *Menbielate*, partida, amb el nom escrit llavors així i avui *Mengelate*, terme de Viger (V. l'índex de l'ed. del *Libre Verd* per Gaston de Balencie).

Per l'Oest del nostre domini el límit entre el tipus *vĭla* i el clàssic *vĭlla* degué coincidir sempre bastant amb la frontera entre les dues llengües, catalana i castellano-aragonesa. La *-l-* és antiga a la Vall de Benasc, on hi ha el poble de *Vilanova*, i ja tinc nota d'*Estremovila* (potser EXTREMA VILA) en un doc. de 1536, copiat del *Libro Lucero* benasquès; *Las Vilas* del Turbó i *La Vila*, a la mateixa frontera lingüística, mai no han estat *villas*. No hi ha mancat alguna oscil·lació; però almenys de la banda aragonesa la *-LL-* degué ser del tot predominant (a Plan de Gistau alguns es recorden d'haver-se dit *bilanóba* però el que hi ha quedat és *Vill-* i també *Sobrebiça* 1965). Ansó és «vila», i fins ho usen alguns com a nom propi d'aquest poble (a Berdún); les formes amb evolució fonètica aberrant es comproven pertot amb *-ll-*: *Villanúa* a la baixa vall de Canfranc (< VILLA NOVA); i en particular és eloqüent el cas de les zones on *-LL-* apareix avui representada per *-l-* (*-ġ-* ensordida): a Banaguás, prop de Jaca, hi ha la partida de *Soprevita*, on hi queda avui el cementiri, que ve certament de SUPER VILLAM, car és damunt del poble.

En canvi, però, veiem que per la banda de l'Isàvena l'àrea de *vĭlla* amb *-LL-* degué internar-se lleument en domini català, car si bé avui es diu *vila* pertot (hi ha *Vilesplanes* i molts noms en *Vila-* a la vall de Boí,

Vilaller etc.), queden en la toponímia un bon nombre d'exemples amb el tractament arcaic *-LL-* > *-z-*, estudiats a E. T. C. I, 136. *Visa* i *El Visà(r)* VĪLLARE, apareixen molt repetits a l'Isàvena; el nom del poblet de *Visalibons* es remunta a VĪLLA LUPONIS. Els punts extrems d'aquesta àrea atenyen pel Sud fins a Lluçars, ja a tocar de Benavarri, on vaig anotar la partida de *Visallonga* (1956); per l'E. fins a Casterner de les Olles, ja esq. de la Ribagorça, on hi ha la *Font de la biza*, una de les de més renom en el terme, que aprovionava el llogaret; la punta NE. la marcaria Bonansa, poble al mateix peu del qual hi ha la partideta de *subiza* SUB VĪLLAM.

L'entitat del concepte expressat per VĪLLA varia poc o molt segons les diverses llengües romàniques. En català *vila* ha estat sempre un escaló intermedi entre la *ciutat*, més gran, i el *poble* o *vilatge* o *lloc*, més modest, i amb més diferència encara envist l'*aldea*, *llogaret*, *veinat* o *carrer-de-cases*. Anàlogament en portugués: «*vila*, povoação de categoria inferior á de cidade e superior á de aldeia». En canvi en francès, sobretot el modern i medieval tardà, *ville* tradueix el nostre 'ciutat'. La llengua d'oc ha oscil·lat entre el valor català i el francès, que ja apareix sovint en l'occità medieval, puix que hi apareix aplicat a Tolosa, Montpeller, Carcassona etc., en altres casos es fa difícil de precisar el valor del mot, però en uns quants té clarament el significat català. Vegeu la fi de l'article del PSW.

En canvi no es comprova (i en general cal negar-ho, sense arribar potser a exclusió absoluta) que vagi mantenir el valor ll. de 'mas' («grange») en la llengua dels trobadors, com va assegurar-ho Raynouard i encara ho deia Levy en publicar el *PDPF*; però Appel, en elaborar els materials del Levy gran (PSW), ja observa que la trad. del Rayn. és probablement errada en algun cas, i en els exs. ben escassos que aplegà el Rayn. no en veig cap en què l'oc. *vila* no es pugui entendre en l'acc. que diríem catalana (cosa que Rayn. confongué amb el significat llatí, en notar que era diferent del del fr. *ville*).

A Itàlia és difícil de discernir semànticament, en el present cas, allò que sigui popular i hereditari, dels fets deguts a la influència sàvia llatina, que triomfà francament amb el Renaixement. Car avui *villa* hi designa primerament la casa campestre d'un ric o d'un gran personatge, acc. d'evidents arrels cultistes; i *villa* en el sentit de 'ciutat' hi passa d'ordinari per ser propi dels Ss. XIII-XVI: en efecte és molt corrent en Dante, Petrarca, Villani etc. Com que, d'altra banda VĪLLA en el sentit de 'poble petit, petita vila' no sols apareix en els parlars reto-romànics de Gardena i del Friül, sinó també pel Vènet i fins per Toscana, i el sard *bidda* es defineix com «villaggio, villa, contado», ens sentim naturalment decantats a creure que el punt de partida popular no fou gaire diferent en italià i els llenguatges contigus, del que domina en les llengües gal·lo- i ibero-romàniques.

És clar que convé no precipitar-se i esperar que un escorcoll més detingut acabi de fer llum sobre l'italià, car hi resten senyals d'un cert arrelament antic de